

Projecten voor 'de grauwe klauwier en akkervogels' in het Gooi

Paul van der Poel

Zoals de meeste leden van onze Vogelwerkgroep bekend zal zijn, is met geld uit het Dineke Sluijters Vogelfonds aan de oostzijde van Oud Valkeveen op terrein van Staatsbosbeheer een project uitgevoerd, gericht op de terugkeer van de grauwe klauwier als broedvogel. Minder bekend is misschien, dat op de Naarder Eng bij twee akkers die eigendom zijn van het Goois Natuurreservaat (GNR), met geld van het IJsvogelfonds en de Pluk van de Petteflet Natuur en Milieuprijs 2015 van de Natuur- en Milieufederatie Noord-Holland, werkzaamheden zijn uitgevoerd ten gunste van akkervogels. In dit artikel zullen beide gebieden en de daar getroffen maatregelen besproken worden.

1.1 Valkeveen.

Zoals overal in het Gooi zijn ingrepen door de mens zichtbaar. Het terrein waar het project voor de grauwe klauwier werd uitgevoerd was destijds in bezit bij een van de directeurs van de Kalkzandsteenfabriek Rijsbergen in Huizen. In het dijkje waarlangs de werkzaamheden zijn uitgevoerd is destijds heel veel restmateriaal van de

weer op 23 juli 2015 en foto 2 op 16 augustus 2017, bijna twee jaar na de uitvoering van het project.

De werkzaamheden werden najaar 2015 uitgevoerd door en onder supervisie van ons lid Harry de Rooij (Firma Atro Florens). Met een kraan werden de stammen van de omgezaagde bomen verwijderd en

is - kosteloos (!) de sloot deels uitgebaggerd, waarbij nog een half vergaan bootje tevoorschijn kwam dat in het verleden in het pretpark Oud Valkeveen werd gebruikt. Op drie plaatsen is een steile wand gemaakt voor de ijsvogel. Zo nu en dan worden door mij zaailingen van eik, esdoorn en Amerikaanse vogelkers verwijderd, samen met Loes van der Poel en

Foto 1. Het gebied voor de uitvoering van het project.

Foto 2. Na de ingreep; de hoge boom is de gespaarde beuk.

kalkzandsteen verwerkt. Ook elders kan veel van dit materiaal aangetroffen worden, een reden waarom de wijngaardslak het daar zo goed doet. Rond 1970 was het aantal bomen op en langs het dijkje beperkt tot een aantal (jonge) wilgen en kon je - met enige moeite - oversteken naar het terrein van speelpark Oud Valkeveen en verder door naar de Zanddijk. Geleidelijk kwamen er steeds meer bomen en nam vooral de Amerikaanse vogelkers, en in iets mindere mate, de esdoorn toe. foto 1 geeft de situatie

meidoorns die in de weg stonden in depot gezet. Daarna zijn de meidoorns weer teruggeplaatst en werden van de takken hopen gemaakt tegen het dijkje aan de kant van het Gooimeer. Dit materiaal vormt een bron voor insecten en andere geleedpotigen. Enkele bomen zijn geringd en gekandelaberd (snoeien waardoor de boom de vorm van een kandelaar krijgt). De beuk aan de slootkant is behouden gebleven. Later zijn autochtone meidoorns (100 stuks) en hondsrozen (150 stuks) geplant. Behalve deze werkzaamheden

Dick de Graaf. Inmiddels zijn we twee jaar verder en zijn vooral de meidoorns goed aangeslagen. Op de meer open stukken is behalve gras, een flink aantal kruiden aanwezig. Opvallend is dat de grote kaardebol nu op meerdere plaatsen aanwezig is. Doordat sinds vorig jaar (iets) ruige stalmeest wordt uitgereden op het laagst gelegen deel van het grasland om de pitrus terug te dringen, is de insectenrijkdom toegenomen. Met name mestkevers zijn voor de grauwe klauwier van groot belang als voedselbron.

Foto 3. Het gebied tijdens de uitvoering van het project

Foto 4. Bij uitbaggeren van de sloot aangetroffen resten van bootje van het pretpark

1.2. Effecten op de avifauna.

Het hoofddoel van het project is uiteraard om te zien of de grauwe klauwier zich als broedvogel kan vestigen in een kleinschalig gebied met geschikte habitat. Een eerste aanwijzing dat de habitat voor klauwieren geschikt is, was de waarneming van een klapekster door Tonny Bakker op 24 oktober 2016. Dit jaar werd in de periode juli-augustus

betreft meldten leden van de ringgroep, dat er sinds de werkzaamheden kneuen, putters en gekraagde roodstaarten op het gekapte deel voorkomen. Ook is daar dit jaar de kwartel waargenomen. Al leidden de werkzaamheden tot nu toe niet tot de vestiging van de grauwe klauwier, gesteld kan worden dat de werkzaamheden tot een rijker en gevarieerdere vogelbevolking geleid

de percelen bestaat uit aangeplant naaldbout en tussen de nog steeds in gebruik zijnde akkers liggen restanten van eikenhakhoutbos. Vroeger werd dit eikenhakhout geteeld voor looizuur en gebruikt in leerlooierijen, als brandhout voor visrokerijen en als boerengeriefhout. Het is niet meer voor te stellen dat een akkervogel als de patrijs op de Naarder Eng oorspronkelijk zo talrijk was dat er

Foto 5. Voorbereiding voor het terugzetten van meidoorn

Foto 6. Aanplanten van rozenstruiken.

driemaal een grauwe klauwier gemeld in het gebied door ringers van de vangplaats die daar is (mededeling Harry de Rooij en Carel de Vink). Nu is het afwachten of er ook voorjaarswaarnemingen zullen komen en tot langdurig pleisteren wordt overgegaan, of dat ze zelfs tot broeden komen.

De aanleg van broedwandjes voor de ijsvogel hadden dit jaar succes. Op 16 augustus werden twee jonge ijsvogels gevangen en geringd (mededeling Harry de Rooij). Wat de overige vogels

hebben.

2.1 Naarder Eng.

Rond de gemeenten in het Gooi lagen vroeger veel (zeer) kleinschalige akkers op de engen (Gooise benaming voor landbouwgronden). Veel van deze gronden zijn verdwenen door de uitbreiding van de bebouwing. Een deel van de engen is thans nog aanwezig en deels in eigendom van het Goois Natuurreservaat. Van de Naarder Eng resteert in totaal 70 ha. Een deel van

jaarlijks tientallen geschoten werden, zoals blijkt uit aantekeningen van jagers (mededeling B. Blessing). In 1973 leverde de inventarisatie door leden van de Vogelwerkgroep nog 1 broedpaar op (Klein, 1973). De fazant was toen nog zo algemeen, dat deze niet geteld werd bij de inventarisatie. De fazant mag sinds 1993 niet meer worden uitgezet voor de jacht en bij de inventarisatie in 2010 werd deze soort ook niet meer waargenomen (Weenen, 2010). Geleidelijk zijn de meeste akkertjes samengevoegd tot relatief

Foto 7. Ligging van de akkers 15 en 16 van het Goois Natuurreservaat waar het project voor akkervogels is uitgevoerd

grote akkers. Sommige akkers van particulier worden gebruikt voor kerstboomteelt, of om paarden en andere dieren te laten lopen. De Naarder Eng is erg in trek bij mensen om honden uit te laten, vooral omdat er geen aanlijnged is. In het inventarisatieverslag van 2010 (Weenen, 2010) is een groot aantal aanbevelingen gedaan voor het terreinbeheer. Een ervan was o.a. verbetering van de omstandigheden op de akkers, die voor trekvogels en wintergasten zo aantrekkelijk worden, dat zij er langdurig kunnen verblijven. Hierbij moet gedacht worden aan vinkachtigen, diverse soorten gorzen, lijsterachtigen, patrijzen, roofvogels en uilen. Als mogelijke broedvogels komen vrijwel dezelfde soorten in aanmerking als genoemd bij de trek- en wintervogels.

Op verzoek van het Goois Natuurreservaat zijn door leden van de VWG tellingen gehouden op de 17 akkers van het Goois Natuurreservaat. Hierbij werd steeds bijgehouden welk gewas er aanwezig was en wat de staat was van de akker (ingezaaid, geploegd, etc.). Met de tellingen werd gestart in juni 1993, terwijl de laatste telling in maart 2016 was. In 2015 en

2016 werd niet in de zomermaanden geteld. De tellingen werden gecoördineerd door Dirk Prop en vanuit het Goois Natuurreservaat was Ben Blessing betrokken. Ofschoon de verslaglegging van de tellingen nog niet gereed is, is de voornaamste conclusie dat het overjarig laten staan van gewassen door het GNR een positief effect heeft op het voorkomen van overwinterende vogels. Dit effect treedt eigenlijk alleen substantieel op bij vinken (mededeling Dirk Prop).

Om te zien of met kleinschalige ingrepen gunstiger omstandigheden voor akkervogels kunnen worden bereikt heb ik het project op de Naarder Eng opgezet. Voor het project viel de keus op twee akkers gelegen langs de Bestevaer (akker 16), en Bestevaer en Zeeweg annex parkeerplaats (akker 15), zie foto 7

Akker 15 wordt verpacht aan een boer en wordt twee keer per jaar gemaaid. Het gewas dient als veevoer. Op deze

Foto 8. Vrijwilligers Oude Loods aan het werk (artikel in de Gooi en Eemlander van 20 januari 2016).

akker staan veel kruiden en in de winter zijn er veel zaden aanwezig. Bemesting vindt met mate en met tussenpozen plaats. Akker 16 is in eigen beheer bij het Goois Natuurreservaat en is al meerdere jaren niet bemest. Ten tijde van de uitvoering van het project werd de wintertarwe niet geoogst, zodat het graan na de zomer beschikbaar bleef voor vogels.

Om ook voor soorten als de geelgors het gebied aantrekkelijk te maken als broedgebied, zijn in het loofhoutperceel, grenzend aan de akkers, werkzaamheden uitgevoerd. De bosrand is op diverse plaatsen meer open gemaakt. Diverse oude eiken moesten daarom worden omgezaagd en grote hoeveelheden Amerikaanse vogelkers verwijderd. Het grove zaagwerk werd uitgevoerd door Roderick van der Poel en Dick de Graaf. Vrijwilligers van de Oude Loods groep van het Goois Natuurreservaat maakten van de takken rillen (randen van gestapelde takken. De rillen werden zo gemaakt dat paadjes, die door hondenuitlaters in de loop der tijden zijn afgesneden, (ree)wild rust en veiligheid wordt geboden. Door de firma Blessing Timbers zijn in het naaldhoutperceel diverse bomen

geveld om het paadje van hondenuitlaters te blokkeren. Daarna zijn door de vrijwilligers van de Oude Loods meidoorns, sleedoorns, hondsrozen en egelantier van inheemse oorsprong als overgang naar de bosrand geplant.

In de toekomst zullen deze vrijwilligers ook zorgen voor het onderhoud. De braamstruwelen en hazelaars in en langs de bosranden zijn ongemoeid gelaten. Langs de rand van akker 16, grenzend aan de Zeeweg en Bestevaer, is een dubbele rij meidoorns geplaatst om zo een haag te vormen om de inloop door honden (en mensen) tegen te gaan.

2.2. Effecten op de avifauna.

Na uitvoering van het project werden, de eerste winter, voornamelijk op akker 15 vinken, kepen en 'lijsters' gezien; helaas nog geen geelgorzen. In het

Foto 9. Zaagwerk in loofhoutperceel.

broedseizoen 2017 bood de struiklaag broedgelegenheid aan braamsluiper en drie paar tuinfluiters.

Hopelijk kan ik over enkele jaren berichten over (meer) positief nieuws.

Literatuur:

Klein, J., 1973. Naarder Eng. De Korhaan 7(5): 4-8.
Weenen, H., 2010. Broedvogels Naarder Eng. VWG publicatie 194. (<http://vwggooi.nl/index.php/rapporten>)

WIJZIGINGEN LEDENREGISTER

Selectieperiode: 01-07-2017 t/m 30-09-2017

Nieuwe leden

Boxtel, T. van (Hilversum)
Bruin, J.W. de (Breukelen)
Gelok, E. (Hilversum)
Hagedoorn, N. (Laren)
Hullenaar, C. van 't (Bussum)
Kampen-Wielens, A.M. van (Hilversum)
Langhout, G. (Bussum)
Meering-Suykerbuyk, R. (Barneveld)
Scharloo, A. (Hilversum)
Sluis, J. v.d. (Bussum)
Wijk, B. van (Huizen)

Brands, C. (Hilversum)
Bruin, S. de (Utrecht)
Grotendorst, E. (Kortenhoef)
Heij, C. (Eemnes)
Hullenaar, H. van 't (Bussum)
Kievits, M. (Huizen)
Leurs, T.E. (Hilversum)
Moel, E. de (Ankeveen)
Schreuder, H. (Bussum)
Trog, G. (Huizen)

Bruhl, A. (Hilversum)
Dam, J. van (Hilversum)
Hagedoorn, K. (Laren)
Hoytema, R. (Bussum)
Kampen, N.F.L. van (Hilversum)
Kievits, V. (Huizen)
Meering, P. (Barneveld)
Ronde, G. de (Hilversum)
Schreuder, H. (Bussum)
Vendrik, T. (Bussum)

Opgezegde leden:

Bakker, M. (Soest)
Bosch, N.F. (Bussum)
Goes, C. (Laren)
Nouwes-Corvers, D. (Hilversum)
Wesseling, J. (Loosdrecht)

Berkel, J. van (Bussum)
Brouwer, E. (Eemnes)
Jansen-Barel, C. (Huizen)
Teijgeler, C.A. (Amsterdam)

Berkel, M. van (Bussum)
Deliou, B. (Blaricum)
Mondelaars, L. (Hilversum)
Verhofstad, E. (Nederhorst Den Berg)